

Maar dan toch tenslotte is het Hegel, die Berlage's gedachtengang beheerscht.

En hier ligt zijn kracht.

Maar tevens zijn zwakheid, gelijk we later hopen aan te toonen.

Want Berlage heeft Hegel niet geheel verstaan.

Hij heeft in hem een verdediger van Darwin en Laplace gezien. En dat is onjuist. We moeten met het ontwikkelingsbegrip bij deze twee soorten van evolutie-predikanten uiterst voorzichtig zijn.

En wie zegt, Hegel te volgen, moet dat dan ook consequent doen.

Merkwaardig is het, dat Berlage (in de slotvoordracht van den bundel van zeven, uitgegeven door de wereldbibliotheek) op grond van zijn wijsgeurig standpunt tot de ontlekking komt, dat ook de bouwkunde en de bouwkunst onderworpen is aan de groote wet van de ontwikkeling. Tenslotte is er achter alle bouwen en achter alle vormwieling in de bouwwereld de groote wet van den eeuwigen, die alle dingen doet komen en gaan krachtens de wet van zijn eigen wezen.

En met een beroep op den bekenden Gottfried Semper, over wien later meer, zat Berlage dan de gedachte uiteen, die hij van dezen Semper, en Semper van Hegel overnam, dat de natuur niet anders kan doen, dan zichzelf weergeven. Hoe ook de openbarningsvorm van de natuur zich wijzigt, haar oertypen blijven steeds dezelfde.

Op andere wijze, komt in de natuur toch onafgebroken hetzelfde terug.

Maar daaruit volgt dan ook, dat de mensch geen nieuwe motieven kan vinden.

Het is steeds vervorming van het oude, dat reeds bestond.

Denken we hier niet aan het Woord van den wijze uit de Schrift: Er is niets nieuws onder de zon?

Maar toch is hier iets gansch anders.

Immers achter de dingen, die zijn, die worden en die verworden, ligt de eeuwige Idee. En die eeuwige idee, ontwikkelt zich in stagen gang, al meer tot hooger bewustzijn.

Nu komen er alzoo telkens weer uitingen van de groote Idee in het leven naar voren. De absolute vorm, die eindelijk moet worden bereikt, wordt gegrepen in de wereld van muziek en zang, van religie en zede, van kennis en wetenschap, van bouwkunst en bouwdeed ook!

Maar, zoo ziet Berlage het, we zijn nu in een tijd, in welken, de ontwikkeling van den geest zoover gekomen is, dat nu een nieuwe fase, een nieuwe periode in de ontwikkeling aanstaande is.

Het is hier nog niet de plaats voor critiek, anders zouden we nu reeds doen opmerken, dat deze bewering van Berlage buitengewoon zwak staat.

Maar dat later.

Volgens datzelfde standpunt nu, het belijden van de wijsbegeerte van Hegel, zegt Berlage ook, dat de natuur immer zoo zakelijk is. Er is in die natuur niets overtuigings.

Daarom moet ook die eisch van zakelijkheid in datgene, wat de natuur wil navolgen, heerschen. Dus ook in de bouwkunst.

En gelukkig, dit heeft men, volgens Berlage tenminste, bereikt, dat die volkomen zakelijkheid al meer en al consequenter bij een bouwwerk als eisch wordt gesteld. Ook anderen zien het zoo.

„Naast en boven de verschillende stroomingen“, zegt Walenkamp in zijn beschouwingen over de bouwkunde in onzen tijd, „begint zich één enkele hoofdkaraktertrek in de moderne bouwwerken uit te spreken; een algemeene eigenschap uitblinkend boven alle nationale verschillen. Deze hoofdtrek der monumentale kunst spreekt zich voornamelijk

uit in het overal waarneembaar streven naar doeltreffendheid, constructieve juistheid, eenvoud, klare overzichtelijkheid en grootheid. Daarmee is nog geen stijlvorm bereikt, maar alleen de bedoeling uitgedrukt, van in 't algemeen zakelijk te willen zijn.“

Nu beteekent dat zakelijk allermint hetzelfde als „zaken doen“. Hier is veel meer een behoefte aan bezonnenheid. Iets, wat met-zaken-doen wel eens niet veel te maken heeft, ofschoon wie „zaken doen“ wil, bezonnenheid heeft te zoeken.

De moderne kunst stelt zich steeds weer de vraag, hoe zij in dezen tijd aan het doel van den tijd en aan de behoefte van dien tijd kan beantwoorden.

En zij ziet het steeds weer als een noodwendig nultoeisel van onze eeuw van de ontwikkelingsfase van den absoluten geest, dat er komt een streven naar een stijlperiode, die uitgaat boven hetgeen tot duaver werd bereikt.

Natuurlijk, dat kan dan ook niet anders. Er is voornitgang. Want al meer zal het merkbaar zijn, dat er opklimming is in de levensopenbaringen van den absoluten geest — tot het absolute zelf gegrepen schijnt.

Maar dat grijpen van het absolute beteekent dan het vereenvoudigen tot waarheid en klaarheid ten volle.

Toch heeft deze zoo eenvoudige en zoo logische en zoo mooie, bezonnen houding een ernstige fout in zich.

Daarover later, nadat we eerst, nog kennis hebben gemaakt met een paar werken van Berlage, en nadat we nog over een paar invloedrijke architecten hebben gesproken.

J. WATERINK.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Ontwerp-Stembusprogram.

IV.

Is het taktisch de leuze van voortgaande bezuiniging bij de komende verkiezingen het eerst op te heffen, zoo vroegen we.

Laat ons daaraan aanstonds een tweede vraag mogen verbinden.

Is het taktisch daarop onmiddellijk de leuze der defensie te laten volgen?

Over het geheel toch is bij ons volk met een pleidooi voor defensie weinig eer te behalen.

Men heeft het wel eens zoo uitgedrukt, dat ons volkskarakter niet alleen anti-militaristisch, maar zelfs anti-militair is.

En onze vaderlandsche geschiedenis getuigt ervan, hoe men in menige periode de defensie-middelen ergerlijk verwaarloosde.

Admiral de Ruyter moest op het laatst van zijn leven strijden met een vloot, die niet eens aan middelmatige eischen voldeed.

Dat de gezindheid tegenwoordig in dit opzicht verbeterd is, zal niemand durven staande houden.

Wel heeft de anti-revolutionaire partij steeds op paraat-houden van leger en vloot aangedrongen.

Maar zij heeft hierom heel wat moeten verduren.

Hoeveel schimpschoten zijn er niet gelost op „de snelvuur-kanonnen van Kuyper“!

De parlementaire historie der laatste jaren leert, dat, wanneer het op de zorg voor de defensie van ons land aankwam, rechts steeds de spits moest afbijten en hoogstens steun ontfang van een kleine groep liberalen.

En het slimste is, dat er ook onder de anti-revolutionairen zijn — niet in de Kamers, maar daarbuiten — die voor dit punt weinig voelen.

Wij hopen, dat zij met de anti-vlootwet-agitatie voldoende leergeld hebben betaald.

Maar alle vrees kunnen we niet onderdrukken.

De Commissie ziet dus voor kerkeraden, predikanten en ouderlingen, die aan hunne roeping getrouw willen zijn, geene andere gedragslijn, dan dat zij, liefst als kerkeraden, en waar dit niet kan persoonlijk voor zich zelve, in de mogendheid des Heeren besluiten en openlijk verklaren:

1o. dat zij, als boven alles geroepen tot gehoorzaamheid aan Gods Woord, tot handhaving van de belijdenis der Nederlandsche Gereformeerde Kerken en tot getrouwheid aan de bij hunne bevestiging door hen afgelegde belofte, de bepalingen van art. 38 en 39 van het Synodaal Reglement op het Godsdiensonderwijs, gelijk die ten vorigen jare zijn gewijzigd, niet als kerkelijke verordeningen kunnen aannemen;

2o. dat zij niet kunnen medewerken, de kerkeraden, door afvaardiging, en de ouderlingen door hunne tegenwoordigheid, bij aannemingen, die door een predikant geleid worden op den grondslag van de bedoelde nieuwe bepalingen;

en 3o. dat zij, den grondslag dier nieuwe bepalingen verwerpende, bij elke door hen te houden of bij te wonen aanneming, Gods Woord daarvoor in de plaats zullen stellen, en, na zich verzeerd te hebben, dat er tegen het zedelijk gedrag der aannemelingen geene bezwaren zijn, hunne geloofsbelijdenis beoordeelen zullen naar de op Gods Woord gegronde belijdenis der Gereformeerde Kerken, volgens den Heidelbergischen Catechismus of volgens het daaruit getrokken Kort Begrip der Christelijke religie.

Ten slotte volgde nog deze verklaring:

Indien het Stembusprogram het defensie-vraagstuk niet zulk een relief gaf, zouden zij het wellicht op den koop meenemen.

Doch kunnen we nu zeker van hen zijn?

Laten wij het daarom volmondig toegeven, dat het wel wat riskant is naast de bezuiniging de defensie te maken tot inzet van den komende politieke strijd.

En daarom: mag een riskant pogen ooit als taktisch worden geprezen?

Alles hangt er van af, wat men onder taktisch verstaat.

Vat men het zóó op, dat men tot elken prijs den stembusstrijd wil winnen, dan is zeer zeker het taktische ver te zoeken.

Doch wie geen prijs te duur acht om onmiddellijk succes te behalen, voert een zichzelf onteerende taktiek.

Goede taktiek handelt anders.

De partij, die haar toepast, stelt het zelfrespekt boven het succes.

En nu zou de anti-revolutionaire partij haar zelfrespekt verliezen, indien zij in de periode, welke zij thans doormaakt, met woord en daad uitspreekt, dat bezuiniging en defensie nationale belangen zijn van den eersten rang en tegen dat de stembus in het zicht komt, deze punten opeens ondergeschikt zou maken.

Die draai zou natuurlijk dadelijk in de gaten loopen.

De politiek der partij zou voor onoprecht worden uitgemaakt.

En stellig niet onverdiend.

De slimme taktiek zou blijken slechte taktiek te zijn, die zich in het stemmencijfer wreken zou.

In dat opzicht bestaan er over politieke taktiek jammerlijke inzichten.

In naam der taktiek wordt er vaak op losgelogen.

De komende stembusstrijd zal dit wel weer bevestigen.

Doch het behoort de eere der christelijke politiek te zijn een eerlijke, openhartige taktiek te volgen.

Want eerlijkheid moge voor een oogenblik in ongelegenheid brengen, ze duurt ook hier het langst.

Met de door het program gevolgde taktiek loopt de anti-revolutionaire partij het risico, dat zij aanhangers, die minder meeleven, bij de stembus anders ziet stemmen, dan zij raadt.

Maar terwille van de oprechtheid mag geen andere weg worden ingeslagen.

Toch mag dat niet leiden tot het aannemen van een fiere, doch min of meer fatalistische houding.

Er mag niet geredeneerd: verlies ik, dan verlies ik, de eer is gered.

Nee, wie zich zulk een taktiek veroorlooft, is ook geroepen om de uiterste krachten in te spannen, ten einde geen verlies te lijden, doch winst te behalen.

Ieder, van wie vermoed kan worden, dat hij zich door die tweevoudige leus laat afschrikken, moet bewerkt.

Het riskante van deze taktiek moet zijn tegenwicht vinden in breede en intense voorlichting.

Er zal een energieke strijd tegen de politieke leugen gevoerd moeten worden, dan misschien ooit voor dezen.

Geestverwanten, welke slachtoffers dreigen te worden van vrijzinnige of socialistische volksmisleiding — een draak, die zeker tegen hen zal worden losgelaten — zullen als uit de armen van dit monster moeten worden losgewrongen.

Deze tweerlei leus is de plaats in de vesting, waarop men ons aanvallen zal.

Daarom moet de versterking daarvan nu reeds beginnen.

En dat zowel door massale als door individuele bewerking.

Steunende op het recht, in allerlei opzicht en alzoo dat ook zelfs tegenstanders het niet geheel miskennen kunnen, mogen en moeten dus opzieners, die aan hunne roeping getrouw willen zijn, tegen de nieuwe bepaling op de aanneming zich verzetten, en de Gereformeerde beginselen daarvoor in de plaats stellen, met aanvaarding van al hetgeen er aan die handelwijze verbonden is. Voor hen is de keuze, ten laatste instantie: Gods Woord of de geboden van menschen. En dan kan het ook niet onzeker zijn, wat zij hebben te kiezen, en wat inderdaad hunne keuze is en blijft. Zij verklaren dan, met de apostelen onzes Heeren, onbewimpeld en met de meeste beslistheid: „Men moet Gode meer gehoorzaam zijn dan den menschen.“ En wanneer dan door de kerkelijke machthebbers straf bedreigd wordt, dan is wederom hun antwoord, gelijk door Petrus en Johannes geantwoord werd op de scherpe dreigingen van het Sanhedrin te Jeruzalem: „Oordeelt gij, of het recht is voor God, alieden meer te hooren dan God.“

Aldus de Gereformeerde Commissie van Advies in haar Memorie van 1879.

En toen het nu, in het voorjaar van 1885, te Amsterdam door het wegvallen van enkele minder bestelde ouderlingen, eindelijk spaak liep met de aanneming van jongelieden bij de drie overgebleven moderne predikanten, antwoordde de Kerkeraad aan de klagende ouders, in overeenstemming met het bovenstaande:

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

CXII.

87. Het dreigend Conflict. Memorie van de gevormachtigde commissie uit den Amsterdamschen kerkeraad ter voorlichting der gemeente in zake de Attesten, voor de Commissie gesteld. Amsterdam, J. H. Kruyt. 1886.

Thans toe gekomen aan het kerkelijk conflict, dat tot de doleantie leidde, kunnen we er niet aan denken in deze Bibliografie de geschiedenis van dien kerkelijken strijd te gaan verhalen. Dat verhaal zou een apart boekdeel eischen, en is trouwens door ons reeds gegeven in De Strijd voor Kerkherstel en De Doleantie. Hier mogen we daarom volstaan met zuiver bibliografische aantekeningen.

En dan sta voorop, dat de grondlijnen der latere Doleantie reeds getrokken waren in de Memorie inzake de Aannemingsquaestie, vastgesteld door de Gereformeerde Commissie van Advies op 9 December 1879 en uitgegeven op 1 Maart 1880. Heel de strijd tegen de kerkelijke organisatie werd in dit stuk geopend, o.m. door deze resumptie:

— Half

Indien

slag van

en roer.

Wat i

De be

zijn broe

noetscha

nogtoe g

aandeelen

kunnen

duiken.

taait mis

is een w

ties toge

De pol

dacht in

eenig la

om iem

verdenke

Doch

voetstuk

Want

„Staatsb

dan....

De „N

bene eer

king wer

dat Min

De laa

een Colj

besiek

Laudgoe

gen: „D

Charivar

fanie en

hoeren“.

2 het er

— I

— Hee

over die

— Ah

daar sta

Zelfs

doet er

art. 2 va

dan: „Ik

palingen

inkomsten

Daarna

Ziet,

dezer da

“! Geld

den leid

En teg

dachtmak

Het sta

dat de M

die ander

met den

En wa

Dat Mi

verlaten

kasteel C

Van d

alzoos gec

In zulk

tig, ook

Zal nu

bieden?

Totnogt

Ab, ze

daard“.

Dat is

Of is r

Dat

hem

brenge

Gode

Vorder

hier mett

organisati

kanten zo

gen onder

maat zor

Hieruit v

zen had

king, max

velen Goe

medewerk

zijn moch

een keuze

Deze w

om teger

moderne

hoogst kv

dit de fou

damsche

was dit r

de in gel

moeten g

Eigenar

een ooge

zelve on

— Half Nederland in rep en roer.

Indien men de pers aanmerken mag als de hartslag van het volk, dan is half Nederland in rep en roer.

Wat is er gebeurd?

De bezitter van een groot landgoed richtte met zijn broeder en zijn secretaris een Naamlooze Vennootschap op, om dat landgoed, waarop hij tot nogtoe gewoon had te exploiteeren, van de 250 aandeelen, nam hij er zelf 248. Zulke gevallen kunnen soms een truc zijn om belasting te ontduiken. Want zoo'n Naamlooze Vennootschap betaalt minder belasting dan een particulier. Reeds is een wetsontwerp ingediend, om zulke mystificaties tegen te gaan.

De pers vestigde echter tot heden nooit de aandacht op iemand, die een N. V. tot exploitatie van eenig landgoed in het leven riep. Ze stond te hoog, om iemand zoo maar voetstoots van bedrog te verdenken.

Doch nu viel ze op eenmaal van haar hooge voetstuk en brak haar klompen.

Want de grondbezitter, wiens naam nu in het „Staatsblad" verscheen, was niemand anders dan... de tegenwoordige Minister van Financiën.

De „N. R. Ct." wijdde er oogenblikkelijk nota bene een hoofdartikel aan, waarin geen verdenking werd uitgesproken, maar dat toch verwachtte, dat Minister Colijn zich zou zuiveren.

De laatste (groene) „Amsterdammer" zou bijna een Colijn-nummer genoemd kunnen worden. Braakensiek teekende een plaat met onderschrift, dat Landgoedbezitter-Colijn tot Tolbaas-Colijn laat zeggen: „Daar ben ik nog net lekker doorgeslipt". Charivarius doopte zijn pen in den inkt der profanie en dichtte een „Ruize-rijm" op het „Christelijk boeren". In zijn „Telefoongesprekken" heeft Cel 2 het er ook al over. Men luistert:

„Hallo!... met wie?..."

— Heeft U de „Nieuwe Rotterdammer" gelezen over die Naamlooze Vennootschap?....

— Ah, leest U alleen „De Standaard"? Neen, daar staat nog niets in.

Zelfs het R.-K. Weekblad „De Nieuwe Eeuw" doet er aan mee. Daar drukt een dagboekschrijver art. 2 van de Statuten der N. V. af en insinueert dan: „Ik heb er eens over nagedacht en de bepalingen omtrent de personele belasting en de inkomstenbelasting en de forensenbelasting gelezen. Daarna heb ik mijn pijp gestopt".

Ziet, dat behoort nu tot „de daverende dingen dezer dagen".

„Geldt een vrome, een fijne. En dan nog wel den leider der anti-revolutionairen.

En tegenover zoo iemand acht men iedere verdachtmaking, iedere beleediging geoorloofd.

Het staat zonder onderzoek al van te voren vast, dat de Minister van Financiën tot de sekte behoort, die anderen een wet opleggen, maar die haar zelf met den vinger niet aanroert.

En waar komt nu heel het geval op neer?

Dat Minister Colijn zijn landgoed voor goed heeft verlaten en nu zijn infrek heeft genomen in het kasteel Oud-Wassenaar.

Van den toelag, om de wet te ontduiken, is alzo geen sprake.

In zulke gevallen is de exploitatie volkomen wettig, ook wanneer het ontwerp is aangenomen.

Zal nu de insinuerende pers haar excuus aanbieden?

Totnogtoe viel er niet veel van te merken.

Ah, ze leest misschien „Nederlander" en „Standaard" zonder ze te lezen.

Dat is ook een kunst. Maar geen fraaije.

Of is misschien Braakensiek op dit moment een

Dat, waar de eisch der Synodale organisatie hem met den eisch van Gods Woord in strijd brengt, de Kerkeraad, als in dienst van God staande, Gode meer gehoorzamen moet dan den menschen.

Verder wordt dan aangetoond, dat dit geval zich hier metterdaad voordoet, waar toch de Synodale organisatie eischt, dat ook niet-belijdende predikanten zouden erkend en hun eensdenkende leerlingen onder medewerking van ouderlingen, als lidmaat zouden bevestigd en ingeschreven worden. Hieruit volgt dus, dat de Kerkeraad alsnu te kiezen had tusschen het verleenen van een medewerking, maar die uitliep op een weerstaan van de bevelen Gods, — en tusschen een weigering van die medewerking, omdat hij Gode niet ongehoorzaam zijn mocht; een keuze die immers geen oogenblik een keuze voor hem zijn kon.

Deze weigering der Amsterdamsche ouderlingen, om tegenwoordig te zijn bij de aanneming van moderne leerlingen, is hun van irenische zijde hoogst kwalijk genomen. Volgens Ds Hogerzeil was dit de fout, welke de gansche zaak van het Amsterdamsche conflict bedorven heeft. Volgens Dr Vos was dit revolutie. En volgens Dr Bronsveld hadden de in gebreke gebleven ouderlingen tot hun plicht moeten geroepen worden.

Eigenaardig echter, dat er eenige jaren tevoren een oogenblik is geweest, waarop de irenischen zelfden oordeelden, dat ook hun te doen stond,

plaat aan het ontwerpen, waarop hijzelf, Charivarius, Cel 2 en anderen afgebeeld worden als Canossa-gangers, blootshoofds en barrevoets, staande in de sneeuw voor den ingang van Oud-Wassenaar?

— Half Nederland verontwaardigd.

Half Nederland — maar nu een andere helft — is verontwaardigd over het wets-ontwerp tot revaccinatie, herinenting.

Men vraagt: worden dan de wenschen der anti-revolutionairen met voeten getreden?

Onze partij heeft op haar ontwerp-stembus-program staan: afschaffing van den vaccinedwang. Ook las men, hoe het Kabinet in deze materie reeds een wetsontwerp indiende.

En vlak daartegen in nu een ontwerp tot verdubbelde vaccinatie?

Hoe is dat met elkander te rijmen?

Dat zijn vragen van te zwaar gewicht, dan dat we er ons met enkele regels van zouden afmaken. We hopen er binnenkort op terug te komen.

Waarvan hier akte.

— Leider en leiding.

Nog altijd houdt de politieke onrust onder de Roomschen in ons land aan.

Voor eenige jaren werd tegenover de R.-K. Staatspartij de Nieuwe Katholieke Staatspartij gesticht, die als motief aanvoerde, dat de oude partij te veel den democratischen kant opging. Deze nieuwe partij werd echter opgeheven.

En nu komt St-Michael met de beschuldiging, dat de partij te weinig democratisch is.

Zeer kras is het Bondsbestuur tegen de Michaelisten opgetreden. Het sprak uit, „dat het Verbond St. Michael in zijn tegenwoordige gedaante is een zelfstandige politieke partij, waarmede de R.-K. Staatspartij geen relatie onderhoudt, voor welke doen en laten zij niet aansprakelijk is en niet de minste verantwoordelijkheid draagt".

Zou de bondsvergadering deze uitspraak sanctionneeren, dan zouden de Michaelisten uit de partij worden gebannen.

Maar de laatste staan daarover op hun achterste beunen.

In een vergadering in den Haagschen dierentuin verklaarde een spreekster onder luide bijvalsbetuigingen, dat de Michaelisten niet uit de partij zouden gaan, al mocht men er hen willen uitrampen.

De schuld voor dezen gespannen toestand wordt van die zijde — maar van die zijde niet alleen — vooral aan den leider, baron Van Wijnbergen, gegeven en aan de slappe leiding, welke er van het Bondsbestuur uitgaat.

Er bestaat geen noodzaak, dat men zich van onzen kant in dit geschil mengt.

Maar wel is het gewenscht voor de coalitie, dat men weet, wat men aan de Roomsche heeft.

Nu zijn de Roomschen in de Tweede Kamer feitelijk een onbetrouwbare fractie geworden.

De poets, die de groep-Van Schaick gebakken heeft, is nog niet vergeten.

Het opbieden van de groep-Bomans tegen de socialistischen evenmin.

Voor de beide andere Rechtsche partijen is het van het hoogste belang, dat men op de Roomsche Kamerfractie in haar geheel kan rekenen.

Trouwens, van de eenheid der Roomschen hangt voor een groot deel de bestaanszekerheid van de coalitie af.

— Regeeringsbelangstelling bij begrafenissen.

Wat is voorgevallen bij Heijermans' graf doet de vraag rijzen of de belangstelling van de Regeering bij die gelegenheid wel op haar plaats was.

Die begrafenis is toch geheel ten voordeele van de Sociaal-Demokratische Partij „uitgebuit".

wat in 1885 de Amsterdamsche Kerkeraad deed, en dat zij toen voornemens waren, zelve een geheel gelijksoortig conflict in het leven te roepen, en dit wel naar aanleiding van geheel hetzelfde punt, dat te Amsterdam in geschil kwam. Zie: De Strijd voor Kerkherstel, 2e druk, hfdst. VIII § 4, blz. 245—248. Zelfs de irenische Dr J. H. Gunning Jr achtte verzet tegen het fatale Art. 38 recht en plicht. 'Was ook zooals hij schreef: „Volgens Art. 38 leverde een ouderling enkel door 'tfeet van zijn aanwezigheid (bij de aanneming door een modernen predikant) den sleutel van het Heilig Avondmaal in handen van een loochenaar van zijn Heer". Wie ook maar eenigszins het geloof der gemeente deelde, moest, volgens Gunning, voelen dat hier de grens zijner gehoorzaamheid aan de Synode lag. En zoo luidde toen het oordeel van alle irenische woordvoerders.

Dr Kuyper liet dan ook niet na, in Het Dreigend Conflict met de stukken aan te toonen, hoe destijds al wat rechtzinnig in de kerken dezer landen was, zich met hand en tand tegen de invoering van het famenze art. 38 had verzet.

De brochure verscheen in Maart 1886. Ze loopt echter over de Attesten-kwestie, zooals die gedurende het jaar 1885 zich afspeelde, en die men voor een groot deel ook reeds in De Heraut van dat jaar terug vindt.

Ziehier de Inhoudsopgave:

De „Haagsche Post" doet als haar meening hooren:

Maar als een dergelijk geval zich nog eens voordoe, hopen wij, dat de Regeering zich vooraf vergewist van de omstandigheden, waaronder zulk een plechtigheid wordt ingericht; dat zij, ook ter wille van haar eigen waardigheid, zich liever onthoude van elke openbare betuiging van deelneming, indien deze gevaar zou loopen om, vrijwel als quantité négligable, door de organisatoren van socialistische, communistische of zelfs katholieke partijmanifestaties te worden opzijgeschoven of half-gesmoord. Dan zal er een gekrijsch van verontwaardiging opgaan tegen zulk een regeering, die onze groote mannen negeert, enz. enz. — maar de Regeering late de schreeuwers schreeuwen.

Ons dunkt die raad verstandig.

Zelfs zouden wij iets verder willen gaan.

De regeering onthoude zich in deze zooveel mogelijk.

Zij heeft zich nu al een paar keer gebrand.

— De barbaartheid der socialistischen.

Er werd Minister De Visser een verwijt van gemaakt, dat hij niet heeft voorkomen, dat Heijermans in betrekkelijke armoede gestorven is.

Minister De Visser heeft zich verdedigd, dat hij, zoodra hem de behoeftige omstandigheden van den nu overledene ter oore kwamen, dadelijk maatregelen heeft getroffen.

Doch „partijgenooten" waren van die omstandigheden reeds eer op de hoogte.

Waarom zijn die niet voldoende bijgesprongen? Zij zijn talrijk genoeg.

Zelfs zitten er kapitalisten onder hen.

En bij het graf werd verzekerd, dat Heijermans met zijn „Op hoop van zegen" duizende visschers voor de „Partij" heeft gewonnen.

Zij lieten toch Heijermans niet in armoede om na zijn dood tegen de „kapitalistische" regeering te ageeren?

Heijermans moest toch niet dienen als het bekende ei, dat moet worden stukgeslagen, om er een politieke ommelet van te bakken?

— Het protokol van Genève.

Vele landen blijken huiverig het protokol van Genève te onderteekenen.

Minister Chamberlain reisde naar Rome om den Raad van den Volkenbond te bewegen de beslissing aan te houden tot het volgende voorjaar.

Officieel gaf hij als reden op, dat Engeland eerst de dominions wilde hooren.

De Raad besloot tot uitstel.

Voedt Engeland de hoop, dat dit uitstel tot afstel zal leiden?

Ook minister Van Karnebeek, ofschoon warm voorstander van den Volkenbond, houdt zich tegenover het protokol van Genève gereserveerd.

Hij wees op het groote offer, dat daardoor van ons land gevergd wordt.

Allereerst kunnen wij dan niet zoo gemakkelijk meer buiten een eventueelen wereldoorlog blijven.

Vervolgens kunnen wij gedwongen worden deel te nemen aan een oorlog, waartegen het volks-geweten in opstand komt.

Eindelijk zal onze jongelingschap in zulk een geval zijn bloed moeten geven voor een zaak, waarmee ons land niets heeft uit te staan.

Dit is zeker geen kwestie om er over heen te loopen.

Het verwondert ons dan ook zeer, dat een man als Prof. Kernkamp den Minister dit wikken en wegen ten kwade duidt en in de (groene) „Amster-

- § 1. Hoe de Kerk van Amsterdam onder het juk kwam.
- „ 2. Vrij Beheer en Kiescollege.
- „ 3. Strijd met het Modernisme.
- „ 4. Vergrijp der zeventien Ouderlingen.
- „ 5. De aannemelingen van Ds Van Gorkum.
- „ 6. Het verzet van alle belijders des Heeren tegen het fatale artikel 38.
- „ 7. De onmogelijke positie der Ouderlingen.
- „ 8. De noodlottige Attesten.
- „ 9. Vroeger niet van gehoord.
- „ 10. De onverhoedsche aanval der Modernen.
- „ 11. Het verweer van den Kerkeraad op grond van Gods Woord.
- „ 12. De inmenging der hogere besturen.
- „ 13. Zijaanval op het Vrij Beheer.
- „ 14. Gods Woord beslist de zaak.
- „ 15. Resumtie in veertien vragen en antwoorden.
- „ 16. Slotvermaning.

Daarachter volgen dan nog 16 Bescheiden, die, met kleine letter gedrukt, 36 bladzijden beslaan.

Dit vlugschrift is het eerste van die reeks van pennenvruchten die, met verbazingwekkende vlugheid, door Dr Kuyper, tijdens den Amsterdamschen kerkstrijd, vaak ten koste van zijn nachtrust, geschreven zijn. Zie: De Werkmethode van Dr Kuyper, door H. S. S. Kuyper, De Stichtische Courant, 27 October 1917, Bijvoegsel.